

PAPER DETAILS

TITLE: Terörizmle Mücadelede Istihbaratin Rolü: Kültürel Istihbarat Konsepti

AUTHORS: Yusuf ÖZER

PAGES: 51-80

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/89268>

Terörizmle Mücadelede İstihbaratın Rolü: Kültürel İstihbarat Konsepti

Yusuf ÖZER*

Öz

Terörizm, geçmişten günümüze birçok ülke için önemli bir güvenlik sorunu haline gelmiştir. Çeşitli motivasyonlara sahip terörist gruplar, devletlerin çıkarlarını olumsuz etkileyen saldırılar gerçekleştirmiş, bu saldırılar binlerce insanın ölümüne neden olmuştur. Bu nedenle terörist saldırıların önlenmesi; önlenememesi durumunda etkisinin azaltılması için aktif, doğru ve eş zamanlı bir istihbarata ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte mücadelenin önemli bir aktörü olan halkın kültürel hassasiyetine ilişkin farkındalık, terörizme sağlanan desteğin önlenmesi adına ayrı bir önem taşımaktadır. Bu çalışmada kültürel farkındalığın sağlanması için ihtiyaç duyulan kültürel istihbarat kavramı tartışılmıştır.

Çalışmanın amacı, her terör olayında veya her başarısız harekâta, üzerinde yoğun tartışmaların yaşandığı “istihbarat” kavramını kültürel faktörler ışığında incelemek ve kültürel istihbaratın terörizmle mücadelede ne denli etkili olduğunu vurgulamaktır. Çalışmada öncelikli olarak, terör, terörizmle mücadele, istihbarat ve kültür kavramları irdelenmiş, klasik istihbarat yaklaşımından yola çıkarak tanımlanan kültürel istihbaratın terörizmle mücadeledeki rolü tartışılmıştır. Sonuç bölümünde ise kültürel istihbarat sayesinde elde edilecek kazanımlara ilişkin bir model önerisi ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, Terör, Terörizm, Terörizmle Mücadele, Kültür, Kültürel İstihbarat.

The Role of Intelligence in Defence Against Terrorism: The Concept of Cultural Intelligence

Abstract

Terrorism has become a major security problem for many countries over the time. Terrorist groups, having many different motives, have caused the death of thousands of people by performing attacks that affect the interests of the countries. Therefore, active, timely and correctly gathered intelligence is needed to prevent or at

* Dr., Hava Kuvvetleri Komutanlığı, E-mail: yusufozer72@yahoo.com

least minimize the impact of terrorist attacks. On the other hand, being aware of the cultural sensitivities play a key role in preventing the support given to terrorism. In this study, cultural intelligence, which is needed to provide a cultural awareness is discussed.

The purpose of this study is to examine intelligence, which is argued after every terrorist event or every unsuccessful operation against terrorism, in terms of cultural factors and stress the role of cultural intelligence in defence against terrorism. Firstly, the ideas of terror, defence against terrorism, intelligence and culture are defined. Secondly, the role of cultural intelligence in defence against terrorism is argued. Finally, a model about the gains related to cultural intelligence has been proposed.

Keywords: Intelligence, Terror, Terrorism, Defence Against Terrorism, Cultura, Cultural Intelligence.

Giriş

Soğuk savaş sonrasındaki gelişmeler, çatışma ve savaşın doğasına ilişkin farklı anlayışları da beraberinde getirmiştir. Devletlerin güvenlik anlayışlarında geleneksel savaş tehdidi hala önemli bir yer teşkil etse de, ayaklanma ve terörizmle mücadele gibi savaş dışı harekâtlar gündemde sıkça yer almaya başlamıştır.¹ Buna paralel olarak devletlerin istihbarat teşkilatları, gündemi oluşturmaya başlayan bu yeni tehditlere karşı yeniden yapılanma çalışmalarına başlamışlardır.

Devletler tarafından sürdürülen istihbarat faaliyetleri, 11 Eylül 2001 tarihine kadar genellikle aynı kapasiteye sahip düşmanın imkân ve kabiliyetlerinin tespitine odaklanmıştır. Özellikle iki süper güç, ABD ve Sovyetler Birliği, soğuk savaş süresince birbirlerinin askeri kapasitelerini öğrenmek maksadıyla, askeri istihbarat üretimine önem vermişler, istihbarat teşkilatlarını bu yönde yapılandırmışlardır. Bu dönem içerisinde istihbarat birimleri, sadece askeri istihbarat üretimine odaklanmıştır.² 11 Eylül 2001’de meydana gelen terör saldırıları sonucu Afganistan’a gerçekleştirilen askeri harekât, İstihbarat disiplini göz ardı edilen “kültür” konusunu ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla sistemin, bir başka ifadeyle istihbarat teşkilatlarının “kültürel faktörlere” karşı yenilenme zorunluluğu ortaya çıkmıştır.³

¹ Haldun Yalçınkaya, Dilaver Arıkan Açar, “NATO Peacekeeping in Afghanistan: Expanding the Role to Counterinsurgency or Limiting it to Security Assistance”, *Defence Against Terrorism Review*, Vol.2, No.2, 2009, p. 59-81.

² Peter Franz, “Cultural Intelligence For The Commander: A necessary ingredient”, *Final Report*, Naval War College, Newport, 2005, p. 4-5.

³ Franz, a.g.r, s. 5-6.

Günümüzde devletlerin birçoğunun, askeri harekâtlarda kültürel faktörlerin rolünü ortaya koyan doktrin, veritabanı veya müşterek bir eğitim programına sahip olmadığını söylemek mümkündür. Bu durum, NATO ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası örgütler için de geçerlidir. Afganistan ve Irak savaşlarından sonra kültürel faktörlerin anlaşılmasına yönelik çalışmalar yapılmakla beraber, bu çalışmaların yeterliliği ve sahada uygulanabilme kapasitesi tartışmalı bir konudur. İstihbarat doktrinleri, hala soğuk savaş zihniyetini yansıtan geleneksel askeri istihbarat üzerine odaklanmış durumdadır. Bununla birlikte doktrinlerde yer almasa da kültürel faktörlerin askeri harekâtlar üzerindeki etkisini ortaya koyan bazı çalışmalar da mevcuttur. NATO tarafından hazırlanan Çok Uluslu Deneme (*Multinational Experiment-MNE 6.0*) dokümanı bu çalışmalara güzel bir örnektir. Bu dokümanın 4.3'üncü bölümünü kültürler arası farkındalık konusu oluşturmaktadır. Bu bölümde, kültürün terörizmle mücadele içerisindeki önemi açıkça vurgulanmıştır.⁴

Geleneksel savaşların yerini terörizm gibi savaş dışı harekâtlara bıraktığı günümüzde devletler, terörün yarattığı tehdit ortamından uzak kalabilmek için aktif tedbirler olarak sert güç, pasif tedbirler olarak ise yumuşak güç uygulamalarına başvurmaktadırlar. Sert gücün temelini ekonomik tedbirler ile teknoloji ve silahın, yumuşak gücün temelini ise kültür ve kültürel değerlerin oluşturduğunu söylemek mümkündür.⁵

Çalışmanın ana temasını oluşturan terörizm kapsamında, devletlerin iç ve dış politikalarında var olan mücadele yöntemleri incelendiğinde, çoğunlukla askeri ve polisiye tedbirlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu tarz bir yöntemde amaç, teröristi izlemek, bulmak ve yok etmektir. Bununla birlikte, terörizmin kaynağını, motivasyonlarını ve niyetleri anlamak ve bu yönde çözümler üretmek ikinci öncelikli uygulamalar olarak görülmektedir. Ancak salt askeri güç ile terörizmin sona erdirilemeyeceği gerçeği, Afganistan ve Irak örneklerinde belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir. Terörizmi ciddi bir tehdit olarak algılayan birçok devlet, farklı mücadele yöntemlerine yönelik arayışlarına hız kazandırmışlardır.

Terörizmle mücadelenin 2014 yılı itibariyle halen aktif bir biçimde sürdürüldüğü Afganistan'da, NATO ve koalisyon güçlerinin sadece silahlı güçle başarı sağlayamadıkları açıkça ortadadır. Yüksek teknolojiye sahip silahlar ve anlık olarak elde edilen istihbarat ile sürdürülen mücadelede başarı, yumuşak

⁴ *Cross-Cultural Awareness, Multinational Experiment 6.0, Obj.4.3., NATO Concept, 2010, p. 3-99.*

⁵ Joseph Nye, *Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*, çev. Rayhan İnan Aydın, Ankara, Elips Kitap, 2005, s. 11-20.

gücün yeterince işlerlik kazandırılmamış olması nedeniyle tam olarak elde edilebilmiş değildir.

Yumuşak güç kavramı Joseph Nye tarafından ilk kez 1990 yılında yayımlanan *"Bound to Lead"* adlı kitabında kullanılmış⁶ ve en basit şekilde; işbirliği, ikna ve cazibe yöntemleri ile karşı tarafın "kalpleri ve zihinlerinin" kazanılması olarak tanımlanmıştır.⁷ Sert gücün aksine yumuşak güç, zorlayıcı değildir ve karşı tarafın rızası ile doğru orantılıdır. Yumuşak gücün etkisi, bir ülkenin yaşam tarzı, kültürü ve siyasi değerlerinin çekiciliği ile doğru orantılıdır.⁸ Bu açıdan değerlendirildiğinde yumuşak gücün, bir bireyin terörist olmasının önlenmesi ve şiddete dayalı aşırılığı desteklemesinin önüne geçilmesi açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Sert gücün uygulanmasına yönelik gayretlerini sürdüren devletlerin, toplum-merkezli harekâtlar için gerekli olan yumuşak güç kaynaklarından biri olan kültürün⁹ anlaşılmasına yönelik bir çaba içerisine girmemeleri oldukça dikkat çekicidir. Hâlbuki harekât alanında yer alan toplumların kültürlerine, ideolojilerine ve inançlarına duyulan saygı ve bunun neticesinde tesis edilen güvenin, terörizmle mücadelenin temelini oluşturduğu düşünülmektedir. Bir kültür hakkında derinlemesine bilgiye sahip olma ve bu bilgiyi eyleme geçirebilme kabiliyetinin, doğru vasıtalarla toplanan ve kullanıcılara zamanında ulaştırılan kültürel istihbarat ile kazanıldığını söylemek mümkündür.

Kültürel istihbarat kavramının konu olarak seçilmesinin nedeni, bu konuda yapılan çalışmaların azlığına dayanmaktadır. Akademik olarak istihbarata ilişkin birçok çalışma yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir. Örneğin, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı İnternet sitesinde başlığında "istihbarat" kavramının geçtiği tezler tarandığında, ilk çalışmanın 1988 tarihli bir yüksek lisans tezi olduğu görülmektedir. Türkiye'de 1988-2014 yılları arasında yapılan toplam tez sayısı 342.806'dır. Toplam sayının sadece 75'i istihbarat ile ilgilidir. 75 tezin 7'si doktora geri kalan kısmı ise yüksek lisans tezlerinden oluşmaktadır.¹⁰ Belirtilen bu tezler içerisinde "kültürel istihbarat" başlıklı bir teze rastlanmamıştır.

⁶ Nye, a.g.e., s.7

⁷ Nye, a.g.e., s.14-17

⁸ Emel Gülden Oktay, "NATO'nun Dönüşümü ve Kamu Diplomasisi'nin Artan Rolü", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 34, 2012, s. 130.

⁹ Nye, a.g.e., s. 20.

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim Tarihi: 16 Nisan 2014).

Çalışmada araştırılan kültürel istihbarat kavramının, hem askeri hem de akademik alanda göz ardı edildiği değerlendirilmektedir. Yapılan literatür araştırmasında, bu kavram ile ilgili dünyada sınırlı sayıda çalışmanın var olduğu tespit edilmiş ve genel kabul görmüş bir literatüre ulaşılamamıştır. Bu çalışmada, kültürel istihbaratın terörizmle mücadeledeki anahtar rolü vurgulanmıştır. Çalışmada öncelikli olarak, terör, terörizmle mücadele, istihbarat ve kültür kavramları irdelenmiş, klasik istihbarat yaklaşımından yola çıkılarak tanımlanan kültürel istihbaratın terörizmle mücadeledeki rolü tartışılmıştır. Sonuç bölümünde ise kültürel istihbarat sayesinde elde edilecek kazanımlara ilişkin bir model önerisi ortaya konulmuştur.

Terörizm ve Terörizmle Mücadele Kavramı

Terörizm, geçmişten günümüze birçok ülke için önemli bir güvenlik sorunu haline gelmiştir. Özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra başta ABD olmak üzere birçok devletin iç ve dış politikasındaki söylemler; “terörizm”, “uluslararası terörizm” ve “terörist” kavramlarına odaklanmıştır. Ancak bu kadar önemli bir tehdit haline gelen terörizm için ortak bir tanım birliğine varılamamıştır. Dünyada, terörizm kadar üzerinde tanım problemi yaşanan çok az terim bulunmaktadır.¹¹

Tüm bu sorunlara karşı terörizmle ilgili bir tanım yapmak elbette mümkündür. Terör, Latince “*terrere*” sözcüğünden türeyen bir kavram olup korku salmak, dehşete düşürmek, yıldırım anlamına gelmektedir.¹² Bu tanıma “siyasi bir amaç” olgusu da eklenmiştir.¹³ Genel bir tanımla birlikte terörizm; şiddet kullanma ya da şiddet tehdidi içeren normal dışı yollarla siyasal davranışları etkilemek üzere tasarlanmış sembolik bir fiil olarak tanımlanırken¹⁴, ABD Savunma Bakanlığı tarafından, toplumları ve hükümetleri korkutmak ve zorlamak maksadıyla kanunsuzca şiddet kullanmak veya şiddetle tehdit etmek olarak tanımlanmıştır.¹⁵

¹¹ Thomas R. Mockaitis, “Terrorism, Insurgency, and Organized Crime”. Paul Shemella (Ed.), *Fighting Back, What Governments Can Do About Terrorism*, Stanford University Press, Stanford, 2011, p. 17.

¹² Sertaç Hami Başeren, “Terrorism with Its Differentiating Aspects”, *Defence Against Terrorism Review*, Vol.1, No.1, 2008, p. 2.

¹³ Cemal Güzel, “Korkunun Korkusu: Terörizm”, Cemal Güzel (Der.), *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2012, s. 15.

¹⁴ Başeren, a.g.m., s. 2.

¹⁵ Joint Publication 3-07.2, “Antiterrorism”, 2010, p. I-1, [http://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/IP3_07.2\(10\).pdf](http://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/IP3_07.2(10).pdf) (Erişim Tarihi: 16 Ekim 2014).

Kegley'e¹⁶ göre terörizm, korku yaratmayı hedefleyen şiddet veya şiddet tehdididir ve toplum üzerinde korku yaratmak maksadıyla teröristin oynadığı bir oyundur. Bu oyun, medya aracılığıyla etkin bir şekilde sürdürülmektedir. Usame Bin Ladin'in "Amerika korku içerisinde olacak, ABD halkı kendi çocukları için ağlayacak ve hiç kimse kendini emniyette hissetmeyecek"¹⁷ şeklindeki söylemi terörizmin hedefini açıkça ortaya koymaktadır.

Terörizmin tanımı ve metodu açısından 11 Eylül 2001 saldırıları önemli bir mihenk taşı niteliğindedir. Belirtilen bu tarihten önce terörizmin temel amacı öldürmekten ziyade dikkat çekmek ve propaganda iken, ABD'ye gerçekleştirilen saldırılarla birlikte "çok daha fazla kişinin öldürülmesi" hedeflenmiştir. El Kaide Terör Örgütü tarafından gerçekleştirilen bu saldırılar, hem terörizmi küreselleştirmiş¹⁸ hem de uluslararası bir dayanışmanın önünü açmıştır.¹⁹

Terörizmle mücadele kavramının temelinde terörü ortaya çıkaran neden ve koşulların anlaşılması yatmaktadır. Terörü oluşturan neden ve koşulların bilinmesi, terörizmin boyutunun anlaşılması ve mücadele stratejilerinin belirlenmesine katkı sağlayacaktır. Bir ülkede veya toplumda terörün ortaya çıkmasının temel nedenleri olarak; siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel faktörler gösterilebilir.²⁰

Habil'in, kardeşi Kabil'i öldürmesi ile başlayan²¹ terörizm günümüzde, üstün teknolojiler kullanılarak gerçekleştirilen ve çok fazla şiddet içeren eylemlere dönüşmüştür. Bu nedenle terörizmle mücadeleyi salt silahlı güçle gerçekleştirilen dar kapsamlı bir mücadele olarak değil, sosyal ve kültürel sorunların yer aldığı geniş kapsamlı bir mücadele olarak görmek doğru bir yaklaşımdır.²² Sert ve yumuşak gücün bütüncül bir yaklaşımla birlikte koordineli kullanımı, terörizmle mücadeleye farklı bir bakış açısı getirecektir.

¹⁶ Charles W. Kegley, "The Characteristic, Causes and Controls of the New Global Terrorism: An Introduction", Charles W. Kegley (Ed.), *The New Global Terrorism Characteristics, Causes, Controls*, Prentice Hall, Upper Saddle River, 2003, p. 1-2.

¹⁷ Kegley, a.g.m., s.1.

¹⁸ Kegley, a.g.m., s. 6-7.

¹⁹ Suat Gezin, "Haber ve Terör", Orhan Gökçe ve Uğur Demiray (Der.), *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2004, s. 15.

²⁰ Abdulkadir Baharççek ve Gökhan Tuncel, "Terörle Mücadelenin Zorlukları ve Bu Zorlukları Aşmada Farklı Bir Yaklaşım : Demokratik Mücadele Yöntemi", *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, Cilt 2 (2), 2011, s. 4.

²¹ Başeren, a.g.m., s. 1.

²² Akbulut ve Beren, a.g.m., s. 4.

İngiltere'nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Strateji Belgesi'nde²³ terörizmle mücadele için dört adet strateji tanımlanmıştır. Bu stratejiler; terörist saldırıları önlemek için "izleme", insanların terörist olmalarını önlemek ve şiddete dayalı aşırılığı desteklemelerini önlemek için "önleme", terörist saldırılara karşı savunmayı güçlendirmek için "koruma" ve eylemin engellenememesi durumunda etkisini azaltmak için "hazırlıklı olma" durumlarıdır.

ABD Ulusal Güvenlik Konseyi eski Başkanı Daniel Banjami'ye göre terörizmle mücadelenin taktik ve ideolojik olmak üzere iki aşaması bulunmaktadır. Taktik aşamada askeri harekâtlar yapılmakta ve sürekli bir istihbarat desteği sağlanmakta, ideolojik aşamada ise "kalplere ve zihinlere" hitap edilmektedir.²⁴

Sonuç olarak, terörizmle mücadelede hangi anlayış benimsenirse benimsensin, terör örgütlerinin yapıları ve kapasiteleri ile birlikte niyetlerinin bilinmesi, mücadelenin başarısı adına oldukça önemlidir. İngiltere'nin Terörizmle Mücadele Strateji Belgesinde²⁵ ifade edildiği gibi, terörizm riskinin azaltılması için sadece saldırıların önlenmesi yeterli değildir, aynı zamanda insanların terörist olmalarının ya da şiddeti desteklemelerinin önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu tür önlemlerin yeterli bir süre içerisinde alınabilmesi için, aktif, doğru ve eşzamanlı bir istihbaratın üretimi ve dağıtımına duyulan ihtiyaç oldukça fazladır.

İstihbarat Kavramı ve Terörizmle Mücadeledeki Yeri

İstihbarat, istihbar, haber ve bilgi alma kelimelerinin çoğuludur.²⁶ En genel tanımıyla istihbarat, çeşitli vasıtalarla toplanan ham bilginin tasnif edilerek analiz edilmesi neticesinde elde edilen bilgi ve bu bilginin kullanıma hazır hale getirilmesidir.²⁷ Taylor'a²⁸ göre istihbarat, muhtemel düşman ülkesi, gruplar, bireyler ve faaliyetler hakkındaki bilgilerin toplanması, analizi,

²³ İngiltere'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi, çev. Uluslararası Terörizm ve Sınıraşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM), Polis Akademisi, Ankara, <http://www.utsam.org/image/upload/attachment/%C4%B0zleme%20Koruma%20%C3%96nleme%20Haz%C4%B1rl%C4%B1kl%C4%B1%20Olma.pdf> (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2014), s.11.

²⁴ Gezgin, a.g.m., s. 15-16.

²⁵ İngiltere'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi", a.g.e. s. 12-13.

²⁶ Ümit Özdağ, *İstihbarat Teorisi*, Kripto Yayınları, Ankara, 2011 (5.Baskı), s. 17.

²⁷ Mutlu Köseli, "Terörle Mücadelede İstihbaratın Rolü", *Polis Bilimleri Dergisi*, 2009, Cilt: 11 (2), s. 53; Özdağ, a.g.e, s. 17.

²⁸ Stan A. Taylor, "The Role of Intelligence in National Security". Alan Collins (Ed.), *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press, New York, 2007, s. 250.

üretimi ve kullanılmasını ifade etmektedir. Richelson²⁹ istihbaratı, dış ve iç istihbarat olmak üzere iki şekilde tanımlamıştır. Ona göre dış istihbarat, yabancı hükümetleri, grupları (terörist gruplar dâhil) veya bölgeleri içeren yabancı unsurlara yönelik kullanılabilir bilgilerin toplanması, işlenmesi, entegrasyonu, değerlendirilmesi ve yorumlanmasından elde edilen ürün, iç istihbarat ise benzer şekilde yabancı unsurlar yerine iç tehditlere yönelik elde edilen üründür.³⁰

ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı'na (CIA) göre istihbarat, politika yapıcılarının karar verme sürecini kolaylaştıracak bilgi veya yabancı devletlerin niyetlerini anlamaya yarayan gizli devlet faaliyetleridir.³¹ Federal Araştırma Bürosu'na (FBI) göre ise, politika yapıcılara ve karar alıcılara ulusal güvenliği ilgilendiren tehditlere karşı doğru karar alabilmelerini sağlayan analiz edilmiş bilgidir.³² Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) göre istihbaratı, devlet tarafından belirlenen ihtiyaçlara karşılık olarak açık ya da kapalı kaynaklardan derlenen haber, bilgi ve dokümanların sürekli bir şekilde işleme tabi tutulması sonucu elde edilen ürün olarak tanımlamaktadır.³³ Diğer taraftan, ABD Müşterek İstihbarat Doktrinine göre istihbarat, yabancı devletler, düşman veya muhtemel düşman kuvvetleri, harekât alanları veya muhtemel harekât alanları hakkında üretilen bilginin işlenmesi ile elde edilen üründür.³⁴

Yapılan tüm tanımlardan anlaşılacağı üzere istihbarat, belirli süreçler sonunda sahip olunan bir üründür. Çeşitli toplama vasıtaları kullanılarak elde edilen ham bilgiler analize tabi tutulmakta ve kullanıma hazır hale getirilmektedir. İşleme tabi tutulmamış ve analiz edilmemiş ham bilginin istihbarat değeri taşımadığını söylemek mümkündür. Elde edilen analiz edilmiş bu bilginin son yıllarda en çok kullanıma sunulduğu alanlardan birisi hiç şüphesiz terörizmle mücadeledir.

Terörizmle mücadele, kapsamlı bir stratejiyi ve askeri gücün ötesinde uzun soluklu bir yaklaşımı öngörmektedir. Askeri gücün yanı sıra, ekonomik, kültürel, politik ve sosyal güçleri içeren milli güç unsurlarının geniş katılımı,

²⁹ Jeffrey T. Richelson, *The US Intelligence Community*, Westviews Press, Philadelphia, 2012, s. 2.

³⁰ Richelson, a.g.e., s. 2.

³¹ Michael Warner, "Wanted: A Definition of Intelligence", *Studies in Intelligence*, Volume: 46, No: 3, 2002, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol46no3/article02.html> (Erişim tarihi: 16 Ekim 2014), s. 2.

³² FBI Resmi İnternet Sitesi, "Intelligence Defined", <http://www.fbi.gov/about-us/intelligence/defined>, (Erişim tarihi: 17 Ekim 2014).

³³ Milli İstihbarat Teşkilatı Resmi İnternet Sitesi, "İstihbarat Oluşumu", <http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html#>, (Erişim tarihi: 17 Ekim 2014).

³⁴ Joint Publication 2-0 (JP 2-0), "Joint Intelligence", 2013, p. I-1.

bir başka ifadeyle kapsamlı çözümlerin üretilmesi terörizmle mücadelenin başarısı adına oldukça önemlidir.³⁵

Terörizmle mücadeledeki en kritik konulardan birisi, sahip olunan istihbaratın kapasitesidir. Doğru, eşzamanlı üretilen ve dağıtılan bir istihbarat olmadan sürdürülen mücadelenin başarıya ulaşma şansının oldukça az olduğu söylenebilir. Kesintisiz bir süreç halinde elde edilen istihbarat, tıpkı teknoloji ve iletişim vasıtaları gibi her iki tarafın hizmetinde kullanılabilmektedir. Dolayısıyla terörist veya mücadele eden penceresinden değerlendirildiğinde, eşzamanlı ve doğru bir şekilde toplayan, analiz eden ve zamanında kullanıcılarına ulaştıran tarafın, hedefe daha erken ulaşacağını söylemek mümkündür. Terörizmle mücadele edebilmek için terörü ortaya çıkaran neden ve koşulların anlaşılması önemli bir gerekliliktir. Bu gerekliliği yerine getirebilmek için etkili, doğru ve zamanında elde edilmiş istihbarata ihtiyaç duyulmaktadır.³⁶

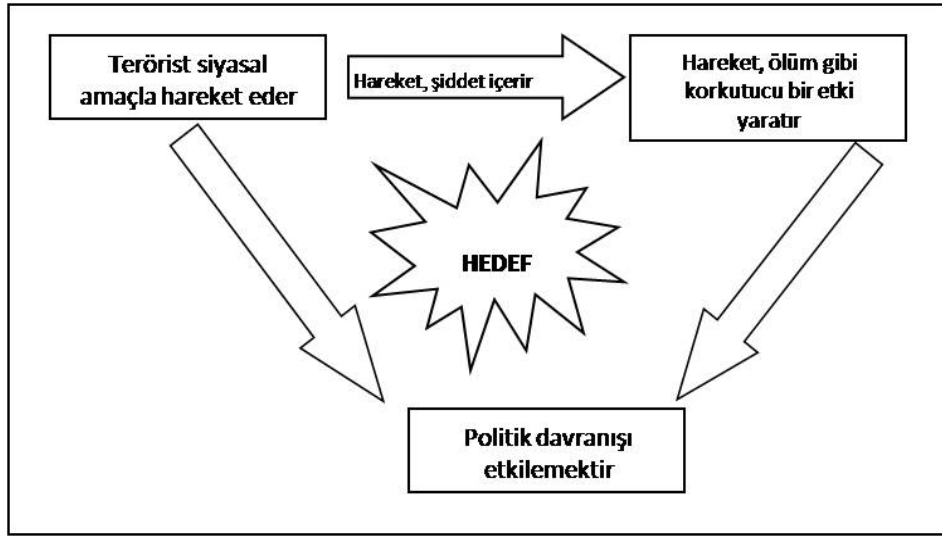
Klasik askeri istihbarat ile terörizmle mücadele istihbaratı arasındaki farkların ortaya konulmasının, konunun daha iyi anlaşılması açısından, önemli olduğu düşünülmektedir. Klasik askeri istihbarat yapısında, taktik, operatif ve stratejik seviyeler arasında belirgin bir ayrım göze çarpmaktadır. Ancak terörizmle mücadele istihbaratında bu ayrımın, her zaman keskin sınırlar şeklinde yapılması mümkün değildir.³⁷ 11 Eylül 2011’de gerçekleştirilen saldırılar değerlendirildiğinde; taktik seviyede yapılan bir saldırının stratejik etkiler yarattığı açıkça görülmektedir. Bu durum terörizmle mücadele istihbaratının karakteristik bir özelliği olarak görülebilir ve diğer ülkeler içinde geçerlidir. Başeren³⁸ tarafından ifade edildiği gibi terörizm eylemi ile taktik seviyede kitlelere korku salarak stratejik seviyede politik davranış değişiklikleri yaratmak mümkündür (Şekil-1).

³⁵ Talat Masood, “Pakistan’s Fight Against Terrorism”, *Defence Against Terrorism Review*, Vol. 4, No. 1, 2012, p. 20.

³⁶ Lawrence E. Cline. “Intelligence and Combatting Terrorism”, Paul Shemella (Ed.), *Fighting Back, What Governments Can Do About Terrorism*, Standford University Press, Standford, 2011, p. 194.

³⁷ Cline, a.g.m, s.194.

³⁸ Başeren, a.g.m., s.3.

Şekil-1: Terör Mekanizmasında Hareket Tarzlarının Tanımlanması³⁹

Klasik istihbarat anlayışı çerçevesinde soğuk savaş zamanında uygulanan “bul-odaklan ve imha et” stratejisi ile düşmanı bulmak kolay ancak imha etmek zor bir süreçtir. Zaman içerisinde terörizmin ortaya çıkışı ile birlikte bu durum tersine dönmüştür. Terörizmde düşmanı bulmak zor, bulduktan sonra imha etmek kolaydır. Çünkü terörist, toplumun içerisinde, toplumla birlikte hareket etmektedir. Klasik bir yaklaşımla terör örgütü mensupları, gündüz halk, gece ise teröristtir. Bu noktada toplumun hassasiyetleri ile kültürel özelliklerinin öğrenilmesi ve davranışların buna göre şekillendirilmesi, terörizme verilen desteğin azalması veya önlenmesi açısından oldukça önemlidir.⁴⁰

Geleneksel askeri istihbaratta önemli olan düşmanın kapasitesi ve muharebe düzeninin ortaya çıkarılmasıdır. Ancak terörizmle mücadele istihbaratında bu durum tamamen farklılaşmıştır. Terörizmle mücadele kapsamında üretilen istihbaratın temel hedefi, taktik seviyede gerçekleşecek terörist eylemlerin “ne zaman, nerede ve nasıl” gerçekleşeceğinin tespit edilmesidir. Bununla birlikte önemli bir başka nokta, teröristlerin “niyetlerinin ve bu niyetlerini gerçekleştirebilme kapasitelerinin” anlaşılmasıdır. Düşmanın niyetinin ve kapasitesinin tespiti, eylemin ne zaman, nerede ve nasıl yapılacağına ilişkin elde edilecek istihbarata nazaran daha zor ve zahmetli bir süreçtir.⁴¹

³⁹ Başeren, a.g.m., s. 3.

⁴⁰ Jessica Pears, “War on Terrorism Requires New Intelligence Techniques”, *National Defence*, 2007, <http://www.nationaldefensemagazine.org/archive/2007/August/Pages/SecurityBeat4882.aspx> (Erişim tarihi: 17 Ekim 2014).

⁴¹ Pears, a.g.m., ; Cline, a.g.m., s. 195.

Beşe ve Seren'e göre devletlerin terörizmle mücadelede izledikleri politika, istihbarat faaliyetlerinin önemi açısından; terör tehdit ve tehlikesinin teşhis edilmesi ve önleyici tedbirlerin alınması şeklinde iki temel parametre üzerinden şekillenmektedir.⁴² Bu bağlamda değerlendirildiğinde, tehdidin tespit ve teşhisi, insanlı ve insansız keşif gözetleme sistemleri ile anlık olarak tespit edilebilmektedir. Bunun en belirgin örneği, silahlı kuvvetler tarafından terörizmle mücadelede aktif olarak kullanılan İnsansız Hava Araçları (İHA) ile keşif uçaklarıdır. Bununla birlikte özellikle, İnsan İstihbaratı (*Human Intelligence-HUMINT*) ve Sinyal İstihbaratı (*Signal Intelligence-SIGINT*) vasıtasıyla, erken tespit ve teşhis mümkün hale gelmiştir.⁴³ Bu noktada asıl sorun, terörizme karşı önleyici tedbirlerin nasıl alınacağını belirlenmesidir. Bulunması zor, imhası kolay ve asimetrik bir tehdit için üretilecek istihbaratı, klasik istihbarat anlayışıyla değerlendirmek yanlış bir yöntem olacaktır. Terörizmle mücadelede çok yönlü ve bütüncül bir istihbarat yaklaşımı sergilenmelidir. Çalışmada ortaya konulan kültürel istihbarat konseptinin, önleyici tedbirlerin alınması açısından oldukça önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür.

Kültür Kavramı ve Terörizmle Mücadeledeki Yeri

Kültürün tanımına ilişkin tartışmalar, terörizmde olduğu gibi tanım sorununun varlığını göstermektedir. Kültür için genel kabul görmüş bir tanım yapmak oldukça zordur. Kültür üzerine yapılan birçok çalışma, tek bir tanım üzerinde uzlaşmanın neredeyse imkânsız olduğunu göstermektedir. Amerikalı antropolog Alfred Kroeber ve Clyde Kluckhohn tarafından 1952 yılında yapılan çalışma, kültüre ilişkin 164 farklı tanımın varlığını ortaya koymuştur.⁴⁴

Kültür sözcüğü Latince "*cultura*" kelimesinden türetilmiştir ve "sürmek", "ekip, biçmek" anlamında kullanılmaktadır. İlk kez Voltaire tarafından insan zekâsının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi anlamında kullanılan⁴⁵ kültürün ilk bilimsel tanımı, 1871 yılında Taylor tarafından yapılmıştır. Taylor'a göre kültür, bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun

⁴² Ertan Beşe ve Merve Seren, "Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi", *Polis Bilimleri Dergisi*, 2011, Cilt: 13 (3), s. 137.

⁴³ Richelson, a.g.e., s. 203-239.

⁴⁴ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2011 s. 121; Nicolos Journet "Kültür Nedir", Nicolos Journet (Ed.), Evrenselden Özele Kültür çev. Yümnü Sezen, İz Yayıncılık, İstanbul, 2009, s 15.

⁴⁵ Güvenç, a.g.e., s. 122; Metin Demirkan, *Kültürlerarası İletişim Problemlerine Sebep Olan Başlıca Faktörlerin Çalışanların Demografik Özellikler Bakımından İncelenmesi: Uluslararası Bir Örgütte Uygulama*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 5.

öğrendiği (kazandığı) bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür.⁴⁶ Bununla birlikte, Ziya Gökalp tarafından yapılan kültür tanımı, ülkemizde ilk olması açısından değer taşımaktadır.⁴⁷ Ziya Gökalp'e göre insan toplumlarının bütün fertlerini birbirine bağlayan, yani kişiler arasındaki uyumu sağlayan kurumlar "hars" bir başka ifadeyle "kültür" kurumlarıdır.⁴⁸ Gavriel kültürü, toplumun bireyleri tarafından paylaşılan değerler, beklentiler, fikirler sistemi olarak tanımlarken, insanı bir bilgisayara, kültürü ise bu bilgisayarı çalıştıran bir yazılıma benzetmektedir.⁴⁹ Nasıl ki bilgisayarları çalıştıran ve aynı amaca hizmet eden birbirinden farklı birçok işletim sistemi varsa ve her işletim sistemi aynı amaca hizmet ediyor olmasına rağmen her biri ayrı işlemciye ve farklı çalışma prensibine sahipse, kültürü de benzer şekilde, farklı coğrafyada farklı toplumların sahip olduğu bir değerler bütünü olarak görmek mümkündür. Kültür doğuştan kazanılan bir yetenek değildir. Bir başka ifadeyle daha sonradan öğrenilmiş ve toplumun bireyleri tarafından paylaşılmış değerlerdir.⁵⁰ Haviland ve arkadaşlarına göre kültür, bir toplumun paylaştığı ve üyelerine yaydığı görüşler, değerler ve algılardır; bu görüş, değer ve algılar, davranışı yorumlamada kullanılır ve insanların davranışlarına da yansımaktadır.⁵¹

Diğer taraftan Hofstede ve arkadaşları tarafından kültür, bir grup insanı diğerlerinden ayıran "zihinsel yazılım" olarak tanımlamaktadır.⁵² Hofstede ve arkadaşlarının bu tanımı, Gavriel'in tanımı ile benzerlik göstermektedir. Bunun yanı sıra Hofstede ve arkadaşları, kültür başlığı altında toplanabilecek unsurları soğan diyagramı kullanarak; semboller (ev, cami, araba, kitap, sakal, Boğaz Köprüsü vb.), kahramanlar, önderler (Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Nasrettin Hoca vb.), gelenekler, adetler (sünnet, evlenme, kına gecesi vb.) ve değerler (namus, aile, çocuk, anne vb.) şeklinde sınıflandırmışlardır (Şekil-2).⁵³

⁴⁶ Güvenç, a.g.e., s. 129

⁴⁷ Ayda Uzunçarşılı Soydaş, *Kültürlerarası İletişim, Farklı Kültürel Ortamlarda Çalışma ve İletişim*, Parşömen Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 33.

⁴⁸ Ziya Gökalp, *Hars ve Medeniyet*, Yalçın Toker (der), Toker Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 11.

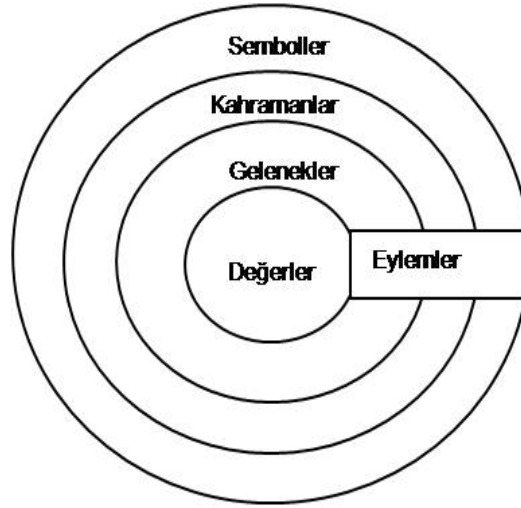
⁴⁹ Alexei Gavriel, "Red, White, or Pink SA? Understanding the Need for a Holistic Approach to Culture in Military Intelligence", *The Canadian Army Journal*, Volume 13.1, 2010, http://www.army.forces.gc.ca/caj/documents/vol_13/iss_1/CAJ_vol13.1_08_e.pdf (Erişim tarihi: 17 Ekim 2014), p.72.

⁵⁰ Gavriel, a.g.m., s. 72-73.

⁵¹ William A. Haviland vd., *Kültürel Antropoloji*, çev.İnan Deniz Ergüvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2008, s.103.

⁵² Geert Hofstede, vd. *Cultures and Organizations, Software of The Mind, Intercultural Cooperation and Its Importance For Survival*, McGraw-Hill., 2010, s. 7.

⁵³ Geert Hofstede vd. a.g.e, s. 8.

Şekil-2 : Soğan Diyagramı⁵⁴

Değerler, soğan diyagramında çekirdek kısmında yer almakta, diğer unsurlar ise soğanın kabuk kısmını oluşturmaktadır. Kültürün temelini teşkil eden değerlere ulaşabilmek için etrafını çevreleyen tabakaların bilinmesi ve derinlemesine analiz edilmesi gerekmektedir.⁵⁵

Kültür kavramı, Ting-Toomey (1999:10)⁵⁶ tarafından bir buzdağı modeline benzetilmiştir. Kültürün görünen kısmının altında görünmeyen çok fazla değişkeni mevcuttur. Buzdağının görünen kısmında, her türlü araç-gereç, giysi, para, silah, eşya, moda, edebiyat, müzik vb. gibi kültürün maddi yönü yer alırken görünmeyen kısmında ise topluma ait inançlar, gelenekler, normlar, düşünce biçimleri, fikirler ve değerler gibi soyut hususlar bulunmaktadır. Bütün kültür öğeleri, güvenlik, emniyet, ait olma, saygı görme, yaratıcılık, iletişim vb. evrensel insan ihtiyaçları üzerine kuruludur. Bir üst katman, kültürel olarak paylaşılan gelenekler, inançlar, değerler, normlar ve sembolleri içermektedir. Anlamlı şeyleri ifade eden işaret, eser, kelime, jest veya davranış olarak tanımlanan sembolleri sözlü ve sözlü olmayan kültür şeklinde ayırmak mümkündür.⁵⁷

Kültür, elle tutulabilen ve gözle görülebilen somut bir kavram değildir. Dünya üzerinde yaşayan her toplumun kendine ait bir kültürü vardır. Mekândan mekâna ve zamandan zamana değişiklik gösteren kültür, toplum içerisindeki gruplar veya belirli bir topluluktaki bireyler tarafından paylaşılan

⁵⁴ A.g.e, s. 8.

⁵⁵ A.g.e, s. 8.

⁵⁶ Stella Ting-Toomey, *Communicating Across Cultures*, The Guilford Press, New York, 1999, p. 10.

⁵⁷ Ting-Toomey, a.g.e., s. 10; Demirkan, a.g.t., s. 8.

değerler zinciri olarak görülmektedir. Kültür kavramını açıklayan bilim adamları, bütün kültürlerin paylaştıkları bazı temel özellikler olduğu sonucuna varmışlardır. Kültür; süreklidir, öğrenilir, paylaşılır, değişkendir, dinamiktir, emredicidir, inşa edicidir ve toplumsaldır. Bununla birlikte sembollere dayanmaktadır.⁵⁸

Kültürün askeri harekâtlardaki kullanımı yeni bir konu değildir. Tarih boyunca birçok savaşta kültürel faktörlerin ne kadar etkili olduğu görülmüş, savaşılan ülkenin kültürüne verilen önem derecesine göre savaşların seyri değişmiştir. Ancak, özellikle soğuk savaş sonrası meydana gelen savaş dışı harekâtlarda, kültürün öneminin eskiye nazaran bir kat daha arttığını söylemek mümkündür. Bu dönemde kültürel faktörlerin göz ardı edilmesi, harekâtın seyri açısından olumsuz etkiler yaratabilmiştir. Örneğin, ABD’li askerler tarafından Afganistan’da Müslümanlara ait kutsal kitabın yakılması, taktik seviyede bireysel bir hareket gibi görünse de, dünya çapında stratejik bir etki yaratmıştır.⁵⁹ Bu yüzden, özellikle asimetrik savaşın yoğunlaştığı günümüz şartlarında, “toplum merkezli harekât” konseptinin ortaya çıkışı, harekât alanındaki kültürün anlaşılmasını gerekli kılmaktadır. Kısaca, asimetrik tehditlerin ortaya çıkışı ve geleneksel savaşların asimetrik savaşlara doğru evrilmesi ile birlikte toplum, terörizmle mücadele harekâtlarının “ağırlık merkezi” haline gelmiştir. Bu kapsamda, istihbarat disiplininin toplum merkezli harekâtlardaki önemi bir kat daha artmıştır. Beşe ve Seren’in⁶⁰ belirttiği önleyici tedbirler, terörist ile iç içe yaşayan halkın kazanılması ve terörist gruplar ile bağının kopartılmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla halkı motive eden ve harekete geçiren unsurların önceden bilinmesi ve bu yönde hareket tarzları geliştirilmesinin, etkin bir mücadelenin temelini oluşturduğu söylenebilir.

Toplum içerisinde saklanan teröristle masum halkı ayırt etmek, bir başka ifadeyle, teröristi bulmak oldukça zor ve karmaşık bir durumdur.⁶¹ Klasik savaşlarda temel aktörler dost ve düşman silahlı kuvvetleri iken, terörizmle mücadelede dost ve düşman arasında masum halk yer almaktadır

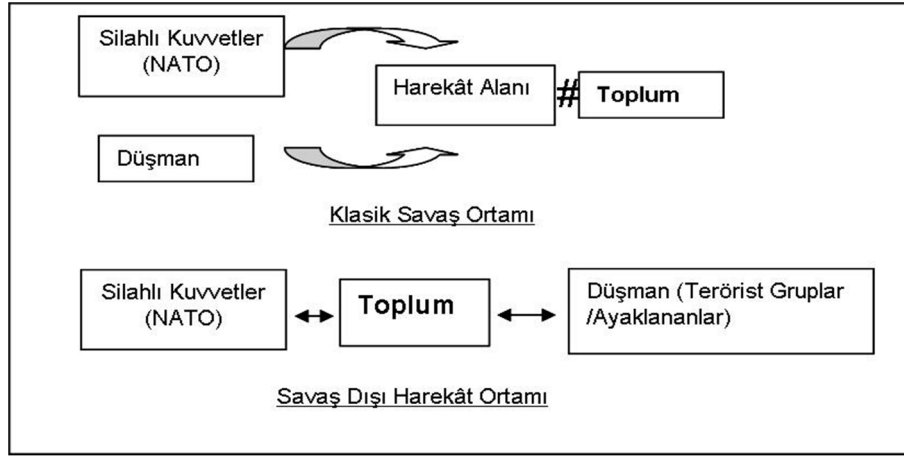
⁵⁸ Journet, a.g.e., MNE 6.0, a.g.r.; Soydaş, a.g.e.; Güvenç, a.g.e.; Haviland ve diğerleri, a.g.e.

⁵⁹ Kültürel hatalara ilişkin ayrıntılar için bkz: http://www.youtube.com/watch?v=Jwmt0_oM8t8 ; <http://www.guardian.co.uk/world/2012/mar/03/us-troops-disciplinary-quran-burning>, (Erişim tarihi: 18 Ekim 2014).

⁶⁰ Beşe ve Seren, a.g.m., s. 137.

⁶¹ Lisa M. Ruth. “Intelligence is the best weapons in the war on terror”, Intelligence and World Affairs, The Washington Times, <http://communities.washingtontimes.com/neighborhood/intelligence-andworld-affairs/2012/sep/14/intelligence-best-weapon-war-terror/> (Erişim tarihi: 17 Ekim 2014).

(Şekil-3)⁶². Toplum merkezli harekâtların başarısının, harekât alanına ilişkin kültürel farkındalık sağlamak ile doğru orantılı olduğu söylenebilir.

Şekil-3 : Simetrik ve Asimetrik Harekât Ortamı⁶³

Nye'a göre bir ülkenin yumuşak gücü üç kaynağa dayanmaktadır. Bunlar; o ülkenin kültürü, siyasi değerleri ve dış politikasıdır. Edebiyat, sanat ve eğitimi içeren üst kültür ve eğlenceye dayalı popüler kültür olarak ikiye ayrılan kültür kavramı, bir ülkenin yumuşak güç yaratma açısından en etkin kaynaklarından birisi olarak görülmektedir.⁶⁴

Kültürün harekât ortamında kullanımı, son zamanların önemli konularından birisi haline gelmiştir. Bu alanda en dikkat çekici örnek olarak, İngiliz Subay Thomas Edward Lawrence'ın (1888-1935) (Arabistan'lı Lawrence) Osmanlı'ya karşı Arapların ayaklanmasını sağlayan uygulamaları gösterilebilir. Lawrence'ın anılarını içeren "Bilgeliliğin Yedi Direği-Seven Pillars of Wisdom" başlıklı kitapta; Arap'ların gelenekleri, görenekleri, algıları, davranışları, inançları ve kültürlerinin en ince ayrıntısına kadar irdelendiği ve benimsendiği, Lawrence'ın bir Arap gibi yaşayarak onları etkilediği ve yönlendirdiği yer almaktadır.⁶⁵ Lawrence'ın en önemli özelliği, Arap kültürünü iyi analiz etmesi ve bunu uygulamaya geçirebilmiş olmasıdır. Lawrence

⁶² MNE 6.0, a.g.e., s.5.

⁶³ A.g.e., s.5.

⁶⁴ Nye, a.g.e, s. 20.

⁶⁵ MNE 6.0, a.g.e. ; Himmet Umunç, "Boş Hayal Peşinde: T. E. Lawrence ve Arap İsyanı Üzerine Bir Değerlendirme", 15. Türk Tarih Kongresi-6. Cilt, 2006, http://www.cliohistory.org/fileadmin/files/cliolibrary/TE_Lawrence_FutileFantasy_Turkish.pdf (Erişim tarihi: 19 Ekim 2014).

anılarında, Arapların genel özelliklerini sıraladıktan sonra göreve gitmeden önce içinde bulunduğu durumu şu şekilde vurgulamaktadır ⁶⁶:

Arapların düşüncelerini veya inançlarını bilmeden bir yabancı gibi gönderildim. Ancak görevim; onlara liderlik yapmak ve savaş içerisinde İngiltere'nin yararına olacak şekilde ayaklanma ortamı yaratmaktır. Onların kişiliğine bürünemesem de en azından kendiminkini gizleyebilirdim. Bu yıllardaki görevim, bir Arap gibi giyinerek onların fikir, düşünce ve kültürel yapılarını taklit ederek onları etkileyebilmektir.

Diğer taraftan özellikle Irak ve Afganistan harekâtları, ABD perspektifinden konuyu ön plana çıkarmış, askeri ve akademik alanda birçok çalışmanın öncüsü olmuştur. Bu noktada kültürü, düşman veya düşman olması muhtemel tehditler ile tarafsız halkın dünyaya bakış açısını ortaya koyan bir mercekle düşünmek doğru bir yaklaşım olacaktır. Bir başka ifadeyle kültür, savaşın üzerindeki sis perdesini kaldırmaya yarayan ve istihbarat tahminlerini artırıcı etki yapan bir yaşam biçimi olarak algılanabilir. Bununla birlikte din, dil, sembol, kural, gelenek ve görenekler ile değerleri içeren kültürel faktörleri, askeri harekâtların başarı veya başarısızlıklarını yakından etkileyen faktörler olarak görmek mümkündür. Kültür, insanların ve grupların, hareketleri ve dünya görüşlerini etkileyen sosyal bir yapıdır ve insanlar arasında kullanılan ortak bir dildir. ⁶⁷ Ulusların sahip olduğu kültürün sosyal yapısının bilinmesi halinde, özellikle terörizmle mücadelenin önemli bir aktörü olan halkın seçimlerinin ve hareketlerinin anlaşılması daha kolay olacaktır. Saydam'ın belirttiği gibi, yaşamın sürmesi ve harekâtın başarılanması için hedef kitlenin kültürüne özen gösterilmelidir. ⁶⁸ Bir başka ifadeyle, bilindik bir atasözünde vurgulandığı gibi, "Müslüman mahallesinde salyangoz satılmamalıdır".

Dolayısıyla, Müslüman mahallesinde salyangoz satılmasının önlenmesi için bölge kültürünün derinlemesine analiz edilmesi gerekmektedir. Derinlemesine bir analiz için ise kültürün yapısı ve hassasiyetlerine ilişkin istihbaratın toplanması ve uygulanması önem taşımaktadır. Çinli General Sun Tzu tarafından yaklaşık iki bin yıl önce yazılan Savaş Sanatı'nda belirtildiği şekilde, savaşın kesinlikle kazanılabilmesi için

⁶⁶ Thomas Edward Lawrence, *Seven Pillars of Wisdom*, University of Adelaide, 2006, <http://ebooks.adelaide.edu.au/l/lawrence/te/seven/complete.html>, (Erişim tarihi: 19 Ekim 2014).

⁶⁷ Barak A. Salmoni, Paula Holmes-Eber, *Operational Culture for the Warfighter*, Marine Corps University, Virginia, 2008, p. 29-30.

⁶⁸ Ali Saydam, *İletişimin Akıl ve Gönül Penceresi Algılama Yönetimi*, Rota Yayınları, İstanbul, s. 279.

“düşmanı ve kendini bilmek” zorunluluğu⁶⁹, istihbarata olan ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır. Sun Tzu’nun geleneksel savaş ortamı için vurguladığı bu zorunluluk, günümüz asimetrik savaş ortamı içinde kendimizin, düşmanın ve toplumun kültürünün öğrenilmesi bakımından oldukça önemlidir. Aksi takdirde, kültürel özellikler ve hassasiyetlerin göz ardı edilmesi ile birlikte kültürlerarası iletişiminin olumsuz etkileneceği ve muhtemel bir harekâtın daha başından itibaren başarısız kalacağı yorumunu yapmak mümkündür.⁷⁰

Soydaş’a göre kültürler arası iletişimin diğer iletişim süreçlerinden ayrılan yönü, farklı kültürler arasında gerçekleşmesidir.⁷¹ Normal iletişim süreçleri aynı kültürler arasında gerçekleşebilir ancak kültürlerarası iletişim için farklı kültürlerin var olması gerekmektedir. Afganistan’da var olan NATO ve koalisyon güçlerinin Afgan halkı ile kurduğu iletişim, kültürlerarası iletişimin en güzel örneğidir. Uluslararası Yardım Kuvveti (ISAF) bünyesinde görev yapan 48 ülkeden yaklaşık 41.124 askerin⁷² Afgan halkı ile kurduğu iletişim, birçok kez kültürlerarası iletişim problemini beraberinde getirmiştir. Ortak harekât icra etmekle görevli NATO ve koalisyon güçleri içerisinde bile farklı kültürlerin var olduğu gerçeği, kültürler arası iletişimi daha da önemli kılmaktadır.

Terörizmle Mücadelede İstihbarat Anlayışına Farklı Bir Yaklaşım: Kültürel İstihbarat Konsepti

Üzerinde fikir birliğine varılmış bir tanım olmamakla birlikte kültürel istihbaratı; kültürel bilginin, düşman veya düşman olması muhtemel tehditler ile harekât çevresini nasıl etkilediğini ve harekât planlarını nasıl yönlendirdiğini analiz etmeyi hedefleyen bir istihbarat alanı olarak tanımlamak mümkündür.⁷³ Kültürel istihbarat, muhtemel bir harekât bölgesine gerçekleştirilecek harekât öncesinde veya harekât esnasında, o bölgede bulunan kültürün tanınması ve anlaşılması amacıyla toplanan kültürel bilginin tasnif edilmesi, değerlendirilmesi ve analiz edilmesi neticesinde elde edilen bir üründür.⁷⁴

⁶⁹ Sun Tzu, *Savaş Sanatı*, çev. Adil Demir, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 51.

⁷⁰ Hamilton Bean, “Rhetorical and Critical/Cultural Intelligence Studies”, *Intelligence and National Security*, 28:4, p. 495-519.

⁷¹ Soydaş, a.g.e, s. 12.

⁷² 3 Eylül 2014 tarihi itibarıyla Afganistan’da ISAF bünyesinde görev yapan asker sayısı 48 ülkeden yaklaşık 41.124’dır. NATO Resmi İnternet Sitesi, ISAF Placemat, <http://www.isaf.nato.int/images/media/PDFs/140904placemat.pdf> (Erişim tarihi: 17 Ekim 2014).

⁷³ Anderson, a.g.e., s.4.

⁷⁴ William Wunderle, *Through the Lens of Cultural Awareness: A Premier for US Armed Forces Deploying to Arab and Middle Eastern Countries*, Combat Studies Institute Press, Fort Leavenworth, Kansas, 2007, p. 59.

Kültürel istihbarat dinamik bir süreçtir ve harekât alanına yönelik geleneksel istihbarattan daha önce geliştirilmeli ve geleneksel istihbarat sürecinin geliştirilmesine katkı sağlamalıdır⁷⁵. Kültürel istihbaratın temelinde “kalpleri ve zihinleri kazanmak” hedefi yatmaktadır. Lister’e göre “kalpleri ve zihinleri kazanmak” adına gerçekleştirilen doğrudan (askeri ve zorlayıcı) ve dolaylı (askeri olmayan ve ikna edici) savaşlar, toplumlara yönelik gerçekleştirilmektedir. Bu noktada ikna en önemli husus olarak görülmektedir. İkna etmenin yolu, o toplumun dilini, dinini, gelenek ve görenekleri ile kültürel hassasiyetlerini anlamadan geçmektedir.⁷⁶

Ülkeler ve silahlı kuvvetler açısından sosyo kültürel alanın özelliklerini bilmek önemli iken genellikle bu konu planlarda ve konseptlerde göz ardı edilmiştir. Örneğin, 1963-1973 yılları arasında gerçekleşen Vietnam savaşında bölge halkının kültürel özelliklerinin bilinmemesi, ABD açısından önemli bir öz eleştiri konusu olmuştur. Zaman içerisinde farkına varılan bu eksiklik sonucunda, kültürel boyutların anlaşılması amacıyla Askeri Yardım ve Danışma Grubu oluşturulmuştur. Daha sonra bu grubun adı Vietnam Çalışmaları Danışma Teşkilatı ve Gözlemci Grubu olarak değiştirilmiş, teşkilatın çalışmaları bizzat halkın arasına karışarak elde edilen bilgiler ile şekillendirilmiştir.⁷⁷

Diğer taraftan, Afganistan savaşının başlaması ile birlikte, ABD silahlı kuvvetlerine ait kargo uçaklarından atılan hazır yiyeceklerin domuz ürünleri içermesi Afgan halkı üzerinde oldukça kötü bir etki bırakmıştır. Yapılan bu hata, karar vericilerin harekât alanına ilişkin durumsal farkındalığa yeterince önem vermediklerinin açık bir örneğidir. Kültürel istihbarat, yeni bir konsept olmamakla birlikte karar vericilere durumsal farkındalık kazandırılması açısından oldukça önemli bir İstihbarat disiplini olarak görülebilir.⁷⁸

Günümüzde geleneksel savaşlar yerini daha çok asimetrik savaşlara bırakırken silahlı kuvvetlerin görevleri de hızlı bir değişime uğramıştır. Dünyanın dört bir tarafında yaşanan çatışmaların sadece askeri yollarla değil,

⁷⁵ Matthew R. Black, “Cultural IPB, The Doctrinel Gap”, *Marine Corps Gazette*, <http://www.mca-marines.org/gazette/article/cultural-ipb>, (Erişim tarihi: 20 Ekim 2014).

⁷⁶ Charles R. Lister, “Cultural Awareness and Counterinsurgency in Afghanistan”, *E-International Relations Students*, 2011, <http://www.e-ir.info/2011/03/11/cultural-awareness-and-counterinsurgency-in-afghanistan/> (Erişim tarihi: 20 Ekim 2014).

⁷⁷ Jacob Kipp vd, “The Human Terrain System: A CORDS for the 21 st Century”, Juliana Geran Pilon (Ed.), *Sociocultural Intelligence : A New Discipline in Intelligence Studies*, The Institute of World Politics Press, Washington, 2009, p. 144-146; Kerry Patton, *Sociocultural Intelligence : A New Discipline in Intelligence Studies*. The Continuum International Publishing Group, London, 2010, p. 16.

⁷⁸ Patton, a.g.e., s. 22.

aynı zamanda politik, diplomatik, ekonomik, sosyal, çevresel, bilgisel ve dahada ötesi etnik ve dini faktörler vasıtasıyla çözüme ulaştırılabileceği anlaşılmıştır. Karar vericiler/komutanlar, askeri istihbarata olan ihtiyacı ön plana çıkarırlarken kültüre ilişkin istihbaratı genellikle göz ardı etmişlerdir. Hâlbuki simetrik veya asimetrik tehditlere karşı verilen her mücadelenin arkasında harekât alanında bulunan tarafsız halkın desteğinin kazanılması yatmaktadır.⁷⁹

Kültürel istihbaratın terörizmle mücadeledeki rolü, göz ardı edilemeyecek derecede önemlidir. Harekât alanında bulunan toplumun “kalpleri ve zihinleri kazanmak” maksadıyla geliştirilen politikaların başarısı, doğru ve zamanında elde edilen istihbarat ile mümkündür. İstihbaratın temel amacının “bilinmeyene ilişkin sis perdesini aralamak ve onu görünür kılmak” olduğu düşünüldüğünde, kültürel istihbarat ile bireysel ve toplumsal kültüre ilişkin bilinmeyenlerin açığa kavuşturulması sağlanmaktadır. Diğer taraftan, küresel düşünüp yerel hareket edebilmek⁸⁰, kültürel istihbarat sayesinde mümkündür.

Duyvesteyn’e göre kültüre yönelik en etkili istihbarat, insan istihbaratı vasıtasıyla ulaşılmaktadır. İnsan istihbaratıyla terör örgütü mensupları hakkında analiz edilmiş bilgi elde edilmektedir.⁸¹ Bu çok doğru bir yaklaşımdır. Çünkü insan istihbaratı, bir başka insanın yaşadığı ve bildiği bilgilerin elde edilmesi sürecidir. Bu bilgiler, uzman istihbarat yetkilileri tarafından analiz edildikten sonra kullanıma sunulmaktadır. Dolayısıyla bölgenin kültürünü de en iyi bilen ve aktaran, o kültür içerisinde yaşayan insan olacaktır. Bu yüzden insan tarafından aktarılan bir bilgi, uzman kişiler vasıtasıyla etkin bir istihbarata dönüştürülmektedir.⁸²

Kültürel istihbarat, büyük askeri harekâtların, ulus inşası sürecinin ve diğer savaş dışı harekât süreçlerinin tüm safhalarını yakından destekleyici bir özelliğe sahiptir. Kültürel istihbarat ile desteklenmiş harekâtlarda, kaynakların daha etkin kullanılacağı ve zayıfların daha az olacağı öngörülmektedir. Savaş ve çatışmaların asimetrik bir hal aldığı günümüz tehdit ortamında istihbaratın hedefi; “coğrafi harita”nın ortaya

⁷⁹ Donald J. Anderson, “Cultural Intelligence, Meeting Today’s Demands,” *Final Report*, Naval War College, 2004, p. 5-6.

⁸⁰ Saydam, a.g.e., s. 297.

⁸¹ Isabelle Duyvesteyn, “Hearts and Minds, Cultural Awareness and Good Intelligence: The Blueprint for Successful Counter-Insurgency”, *Intelligence and National Security*, 26:4, 2011, p. 453.

⁸² Duyvesteyn, a.g.m., s. 453-454.

çıkarılmasından ziyade “insan haritası”nın çıkarılması olarak belirlenmiştir⁸³. Bu maksatla, özellikle terörizm ile mücadele de ağırlık merkezi toplum olurken belirlenen hedef, “insan haritası”nın oluşturulmasıdır.

Kültürel istihbarata giden ilk yol, bilginin toplanması aşamasıdır. Bu noktada kültürel farkındalık yaratılmaktadır. Harekât alanına intikal edecek olan askerler için bu safha oldukça önemlidir. Takiben elde edilen ham bilgilerin anlaşılması ve uygulanmasına yönelik olarak kültürel anlayış kabiliyeti kazanılmaktadır. Her iki aşamada kültür, henüz işlevsel hale getirilmemiştir. Bir başka ifade ile henüz harekât alanına yönelik hazırlanmış değildir. Bir sonraki safhada yorumlanan kültürel bilgi, ham bilgi olmaktan çıkarak harekât alanında kullanılabilir ve karar vericilerin/komutanların kararlarını etkileyen bir istihbarata dönüştürülmüştür.⁸⁴

İstihbarat birimleri, düşmanın askeri imkân ve kabiliyetlerinin yanı sıra değerlerini, inançlarını, davranışlarını, bir başka ifade ile kültürünü öğrenmek ve analiz edip harekât kapsamında kullanmak durumundadır. Kültürel istihbarat eksikliği, askeri harekâtlarda düşmanın ve bölgedeki halkın yanlış algılanması ve yanlış yorumlanmasına neden olabilmektedir. Lawrence tarafından gerçekleştirilen faaliyetler, onun adına bir başarı sayılırken, diğer taraftan Arap kültürünü tam olarak analiz edemeyen Osmanlı içinde başarısızlık sayılmaktadır.

Sovyet Tümgeneralı Ruslan S. Aushev tarafından söylenen şu sözler, kültürü anlamadan ve analiz etmeden gerçekleştirilen harekâtın sonuçlarını açıkça ortaya koymaktadır⁸⁵:

1979’da Afganistan’a girdiğimizde insanlar bizi “hoş geldiniz” diyerek karşılaştılar. Bir yıl sonra % 40’ı bizden nefret etmeye başladı, beş yıl sonra % 60’ı ve çekilmeye başladığımızda % 90’ı bizden nefret ediyordu. Ve sonunda anladık ki biz insanlarla savaşıyorduk.

Terörizmle mücadelede kültürel istihbarat, terörizmi destekleyen ve terörist eylemlerde bulunan insanların “zihinsel şablonların” anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.⁸⁶ Afganistan ve Irak harekâtları bu durumun en belirgin

⁸³ Joint Doctrine Note (JDN), 4/13, "Culture and Human Terrain", UK Ministry of Defence, The Development, Concept and Doctrine Centre, 2013.

⁸⁴ Gavriel, a.g.m., s. 72-73.

⁸⁵ Randall S. Hoffman, "The Way Ahead: Reclaiming the Pashtun Tribes through Joint Tribal Engagement in Applications in Operational Culture", Paula Holmes-Eber, Patrice M. Scanlon, Andrea L. Hamlen (Ed.), Applications in Operational Culture, Perspectives from the Field, Marine Corps University Press, Quantico, VA, 2009, p. 82.

⁸⁶ Anderson, a.g.e. s. 4.

örnekleridir. ABD askerleri tarafından Irak'ta katılım sağlanan "Cuma Hutbeleri", halkın nabzının tutulması ve kültürel istihbarat toplamaya yönelik önemli girdiler sağlamıştır. Bununla birlikte Afganistan Uluslararası Güvenlik ve Yardım Kuvveti (ISAF) eski Komutan Yardımcısı İngiliz General Adrian Bradshaw'un belirttiği şekilde, terörizmle mücadelede Afgan askerinden elde edilen kültürel ve dini bilgiler, NATO askerlerinin Afgan halkına karşı, Afgan askerlerine dağıtılan "Koalisyon Güçlerinin Anlaşılmasına Yönelik Broşür" ise, Afgan askerinin yabancılara karşı kültürel farkındalıklarının artırılmasında önemli bir rol oynamıştır.⁸⁷

Terörizmle mücadelede kültürel istihbaratın elde edilmesine ilişkin somut adımlar, ABD tarafından, Afganistan ve Irak savaşları ile birlikte atılmaya başlanmıştır. Afganistan ve Irak savaşları kapsamında kültürün terörizmle mücadelede kullanımına ilişkin çalışmalar yapılmış ve buna yönelik kurumlar oluşturulmuştur. Bölgesel İnsan Dokusunu Tanıma Ekipleri, Kadın İşbirliği Ekipleri ve Kilit Lider İşbirliği Ekipleri, terörizmle mücadelede kültürel istihbaratın üretilmesi yönünde oluşturulan önemli girişimlerdir.

Bölgesel İnsan Dokusunu Tanıma Sistemi-BİDTS (*Human Terrain System-HTS*)

ABD Savunma Bakanlığı tarafından 2005 yılında geliştirilen ve 2007 yılında uygulamaya konulan bir programdır. Bu program vasıtasıyla, bölgenin kültür haritasının ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Program ile ayrıca, Afganistan ve Irak gibi devam eden harekât bölgelerinde yerel halka ait sosyokültürel bilgilerin, terörizmle mücadeleye uygulanması öngörülmüştür.⁸⁸ Program kapsamında, 3'ü asker, 2'si ise sivil olmak üzere 5 üyeden oluşan "Bölgesel İnsan Dokusunu Tanıma Ekipleri/*Human Terrain Teams*" oluşturulmuştur. Söz konusu bu ekipler vasıtasıyla, sorumlu olunan bölgenin kültürel hassasiyetleri ortaya konulmuş ve terörizmle mücadelenin kültürel faktörlere göre şekillenmesi sağlanmıştır.⁸⁹

Afganistan ABD ve NATO eski Komutanı General Stanley McChrystal, Afganistan'da yürütülen terörizmle mücadelede stratejilerinin öncelikle toplumu kazanmak olduğunu belirtmiş, toplumun desteğinin sağlanabilmesi

⁸⁷ Rod Nordland, "Culture Clash With Afghanistan on Display at Briefing", *The New York Times*, http://www.nytimes.com/2012/09/07/world/asia/afghan-and-american-culture-clashes-at-center-stage.html?_r=0 (Erişim tarihi: 20 Ekim 2014).

⁸⁸ HTS Report, AAA Commission on the Engagement of Anthropology with the Us Security and Intelligence Communities (CEAUSSIC), *Final Report on The Army's Human Terrain System Proof of Concept Program*, Submitted to The Executive Board of The American Anthropological Association, 2009, p.4.

⁸⁹ Kipp vd, a.g.m., s. 149.

için onların ihtiyaçlarının en iyi şekilde anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir.⁹⁰ McChrystal'ın bu sözleri sosyokültürel eksikliğin açık bir göstergesidir. Bu eksiklik, oluşturulan Bölgesel İnsan Dokusunu Tanıma Ekipleri vasıtasıyla giderilmeye çalışılmıştır.

Kadın İşbirliği Ekipleri-KİE (*Female Engagement Teams-FET*)

Toplum-merkezli terörizm ile mücadele programı kapsamında 2009 yılında oluşturulan Kadın İşbirliği Ekiplerinin temel görevi, Afgan kültürü açısından önemli bir yere sahip olan Afgan kadını ile iletişimin sağlanmasıdır.⁹¹ Bununla birlikte ekiplerin bir diğer görevi, kültürel bilgi toplamak, bilgi dağıtım, sağlık yardımı ve eğitim, sivil-asker işbirliğini geliştirme ve güvenliğin tesisinin sağlanmasıdır.⁹²

Kadın İşbirliği Ekipleri, tabur seviyesindeki bir birliğin bünyesinde görev yapan çeşitli rütbelerdeki 2-3 gönüllü bayan askerden oluşmaktadır. Bu ekiplerin en temel özelliği Afgan kadını ile güvene dayalı iletişim kurabilecek kabiliyete sahip olmalarıdır. Kadın İşbirliği Ekipleri vasıtasıyla Afgan kadınının desteğinin kazanılması hedeflenmiştir.⁹³

Afganistan'da terörist olarak adlandırılan kesim genel olarak erkeklerden oluşmaktadır. Ancak geleneksel toplumlarda ve özellikle doğu kültüründe, ayaklananların destek sağlaması adına kadınların aile içerisindeki rolü oldukça önemlidir. Tarafsız veya dost kadınlarla iletişim kurmak ve onların kalplerini ve zihinlerini kazanmak terörizmle mücadele açısından önemli bir mihenk taşı olacaktır.

Kilit Lider İşbirliği Ekipleri-KLİE (*Key Leader Engagement-KLE*)

Kilit Lider (Aşiret/Kabile Lideri, Ata) İşbirliği Ekipleri, ABD tarafından Afganistan ve Irak'ta harekât alanındaki halkı yönlendirebilecek olan yaşlı ve kilit roldeki insanlar ile iletişim kurmak amacıyla oluşturulmuştur. Bölgenin yerel liderleri ile kurulacak iyi ilişkiler ve onların "kalplerini ve zihinlerini

⁹⁰ HTS Report, a.g.r., s.7.

⁹¹ Anna C. Coll, "Evaluating Female Engagement Team Effectiveness in Afghanistan, *Honors Thesis Collection*, Paper 2, 2012, <http://repository.wellesley.edu/thesis/collection/2> (Erişim Tarihi: 25 Ekim 2014), p. 2.

⁹² Zoe Bedell, United States Marine Corps Female Engagement Team, *Presentation*, 2011, http://www.nato.int/issues/women_nato/meeting-records/2011/pdf/BEDELL_FET_Presentation.pdf (Erişim tarihi: 21 Ekim 2014).

⁹³ Christopher Mccullough, "Female Engagement Teams: Who They are and Why They do it", 2012, <http://www.army.mil/article/88366/>, (Erişim tarihi: 22 Ekim 2014).

kazanacak” olumlu hareketler, bu liderlerin terör örgütüne katılım sağlayacak gençleri alıkoyması açısından önemli bir adımdır.⁹⁴

Bilindiği üzere doğu kültüründe “Ata’nın ve Ana’nın” yeri farklıdır ve içinde bulundukları aileyi, toplumu ve ülkeyi etkileyebilme kabiliyetine sahiplerdir. Dolayısıyla terörizmle mücadelede çıkış yolunun, Ata ve Anaların kalpleri ve zihinlerinin kazanılmasına bağlı olduğu değerlendirilmektedir.

Sonuç

Uluslararası literatürde henüz üzerinde ortak bir tanım birliği oluşturulamamış olan terörizm, geçmiş olduğu değişim ve dönüşümlerle hem iç hem de dış siyaset üzerinde oldukça önemli bir role sahiptir. Geleneksel savaşların yerini, genel olarak, asimetrik savaşlara bıraktığı günümüzde, teröre başvuran yasadışı örgütler, ayırım gözetmeden, şiddet unsuru daha yoğun ve daha yıkıcı eylemler gerçekleştirmeye başlamıştır. Terörün ortaya koyduğu her şiddet hareketi, toplumun korku düzeyini gün geçtikçe artırmıştır. Taktik seviyede gerçekleştirilen terör eylemleri, stratejik etkiler yaratarak uluslararası barış ve güvenliği tehdit eder hale gelmiştir.

Terörizmle mücadelenin birçok yöntemi olmakla beraber, bu yöntemlerin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için öncelikle terör örgütlerinin niyet ve kapasitelerinin bilinmesi önemlidir. Bunun ancak etkili bir istihbarat ile mümkün olduğu söylenebilir. Terörizm, istihbarat teşkilatları için mücadele edilmesi gereken öncelikli bir görev olarak görülmektedir. Soğuk savaşın sona ermesinden sonra hızla gelişen istihbarat sistemleri, terörizmle mücadelenin en temel araçları haline gelmiştir. Düşman güçlerinin ve silah sistemlerinin bulunmasının kolay olduğu soğuk savaş döneminde ihtiyaç duyulan istihbarat kabiliyeti, düşmanın bulunmasının oldukça zor olduğu terörizm ile mücadele kapsamında daha da önem kazanmıştır. Bunun ötesinde, bir terör örgütünün toplumun desteğini sağlayabilmesi halinde mücadele için salt bir askeri istihbaratın yeterli olmayacağı sonucuna varılmıştır. Bu durumda terörizmle mücadele edebilmek için politik, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörleri içeren kapsamlı bir istihbarat yaklaşımı sergilenmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Toplumların kültürünün bilinmesi, kültürel faktörlerin anlaşılması ve kültürel hassasiyetlerin farkında olunmasının, terörizmle mücadele gibi toplum-merkezli harekâtların başarısını doğrudan etkileyeceği değerlendirilmektedir. Afganistan örneğinde olduğu gibi, bir yandan

⁹⁴ NATO Bi-SC Information Operations Reference Book , 2010, <http://info.publicintelligence.net/NATO-IO-Reference.pdf>, (Erişim tarihi: 21 Ekim 2014), p. 51.

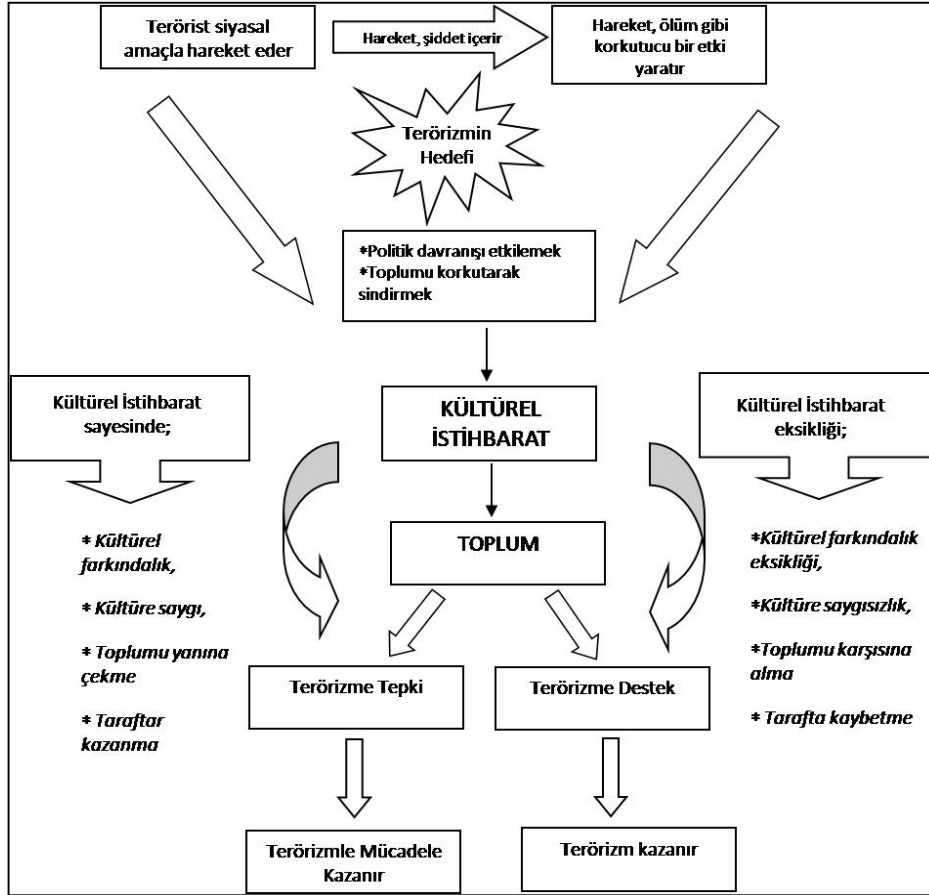
demokrasi ve barış vaatleri sunarken diğer taraftan kültürel bir davranışı kendisine yöneltmiş bir tehdit olarak algılayan ve sivil ölümlerine neden olan koalisyon ve NATO güçleri çelişkili bir durum ortaya koymaktadır. Örneğin; doğu kültürünün temelinde var olan düğünlerde havaya ateş açma davranışı, kültürü bilmeyen yabancı askerlerce bir tehdit olarak algılanmaktadır. Nitekim bir düğüne yapılan hava saldırısında 120 sivil Afganlı hayatını kaybetmiş, ABD askerlerince yapılan açıklamada saldırının havaya ateş açılması sonucu gerçekleştirildiği ifade edilmiştir⁹⁵. Masum sivillere yönelik gerçekleştirilen bu tür saldırılar, terörizmle mücadele edenlere karşı güveni sarsmaktadır. Bu yüzden, bünyesinde terörizmle mücadele faaliyeti gerçekleştirilecek olan toplumların kültürel değerleri ve hassasiyetlerinin bilinmesinin icra edilen mücadeleyi başarılı kılacağını söylemek mümkündür.

Masum sivillerin ölümü, terör örgütlerinin propagandası haline dönüşmektedir. Terörizmle mücadelenin en hassas noktasının, toplumun desteğinin kazanılması olduğunu söylemek mümkündür. Zira kültürüne değer verip toplumu ikna ederek yanına çeken, mücadelenin galibi olacaktır. Kültürel istihbaratın temel hedefi, savaşı yanı sıra barışın da kazanılmasını sağlamaktır. Bu noktada, kültürel istihbaratın terörizmle mücadeledeki rolü ve önemi açıkça ortaya çıkmaktadır.

Kültürel istihbaratın terörizmle mücadeledeki rolüne ilişkin değerlendirme, Başeren⁹⁶ tarafından geliştirilen “terör mekanizmaları” modeli kullanılarak yapılmıştır. Terörizmin temel hedefine ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen eylemlerden sonra toplum yol ayrımına gelmiştir: terörizmi desteklemek veya terörizme tepki koymak. Bu noktada kültürel istihbarat ön plana çıkmaktadır (Şekil-4). Kültürel istihbarat vasıtasıyla elde edilecek kazanımlar, toplumun karar verme sürecini yakında etkileyebilecektir. Bu yol ayrımında toplumu etkileyecek olan iki aktör; terörizmle mücadele eden taraf ve terörist gruplardır. Dolayısıyla toplumun kültürüne saygı göstermek, kültürel konulara ilişkin farkındalığa sahip olmak ve halkı yanına çekmek, terörizmle mücadelede başarının anahtarı konumundadır. Buna karşılık, kültüre saygısızlık, kültürel farkındalık eksikliği ve halkın karşısında olma hali, terörizmin işine yarayacak ve terörizmle mücadeleyi etkisiz kılacaktır. Bu durumu, tahterevalli şeklinde düşünmek mümkündür. Hangi tarafın ikna ve cazibe gücü ağırsa toplum o tarafa yönelecektir. Bu noktada, her iki aktör tarafından toplumu etkileme yönünde sarf edilen çabanın, aktif, doğru ve eş zamanlı elde edilen kültürel istihbarata dayandığı gerçeği göz ardı edilmemelidir.

⁹⁵ Mesut Karaşahan, *Terörün Efendileri*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2003, s. 44

⁹⁶ Başeren, a.g.m., s. 3.

Şekil-4: Terörizmle Mücadelede Kültürel İstihbaratın Rolü

Sonuç olarak, kültür ve kültürel faktörler göz ardı edilerek sadece sert güç ile gerçekleştirilen terörizmle mücadelede başarı sağlanmış gibi görünse de, kalıcı bir barışın sağlanmasının mümkün olmayacağı sonucuna varılabilir. Bu noktada, gerçekleştirilen mücadeledeki temel hedefin, savaşın yanı sıra barışın da kazanılması olduğu göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

GÖKALP, Ziya, **Hars ve Medeniyet**, (der. Yalçın Toker), Toker Yayınevi, İstanbul, 1995.

GÜVENÇ, Bozkurt, **İnsan ve Kültür**, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2011.

HAVILAND, William A. vd., **Kültürel Antropoloji**, (çev. İnan Deniz Ergüven Sarıoğlu), Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2008.

HOFSTEDE, Geert vd. **Cultures and Organizations, Software of The Mind, Intercultural Cooperation and Its Importance For Survival**, McGraw-Hill., 2010.

KARAŞAHAN, Mesut, **Terörün Efendileri**, Pınar Yayınları, İstanbul, 2003.

LAWRENCE, Thomas Edward **Seven Pillars of Wisdom**, University of Adelaide, 2006, <http://ebooks.adelaide.edu.au/l/lawrence/te/seven/complete.html>

NYE, Joseph, **Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu** (çev. Rayhan İnan Aydın), Elips Kitap, Ankara 2005.

ÖZDAĞ, Ümit, **İstihbarat Teorisi**, (5.bs), Kripto Yayınları, Ankara, 2011.

PATTON, Kerry, **Sociocultural Intelligence: A New Discipline in Intelligence Studies**. The Continuum International Publishing Group, London, 2010.

RICHELSON Jeffrey T., **The US Intelligence Community**, Westviews Press, Philadelphia, 2012.

SALMONI, Barak A., HOLMES-EBER Paula, **Operational Culture for the Warfighter**, Marine Corps University, Virginia, 2008, p. 29-30.

SAYDAM, Ali, **İletişimin Akıl ve Gönül Penceresi Algılama Yönetimi**, Rota Yayınları, İstanbul.

SOYDAŞ, Ayda Uzunçarşılı, **Kültürlerarası İletişim, Farklı Kültürel Ortamlarda Çalışma ve İletişim**, Parşömen Yayıncılık, İstanbul, 2010.

TING-TOOMEY, Stella, **Communicating Across Cultures**, The Guilford Press, New York, 1999.

TZU, Sun, **Savaş Sanatı**, (Çev. Adil Demir) Kastaş Yayınevi, İstanbul, 2004.

WUNDERLE, William, **Through the Lens of Cultural Awareness:A Premier for US Armed Forces Deploying to Arab and Middle Eastern Countries**, Combat Studies Institute Press, Fort Leavenworth, Kansas, 2007.

Makaleler

BAHARÇİÇEK, Abdulkadir ve Gökhan TUNCEL, "Terörle Mücadelenin Zorlukları ve Bu Zorlukları Aşmada Farklı Bir Yaklaşım : Demokratik Mücadele Yöntemi", **Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi**, c. 2 (2), 2011, s. 1-16.

BAŞEREN, Sertaç Hami, "Terrorism with Its Differentiating Aspects", **Defence Against Terrosim Review**, Vol.1, No.1, 2008, p. 1-11.

BEAN, Hamilton, "Rhetorical and Critical/Cultural Intelligence Studies", **Intelligence and National Security**, 28:4, p. 495-519.

BEDELL Zoe, United States Marine Corps Female Engagement Team, **Presentation**, 2011, http://www.nato.int/issues/women_nato/meeting-records/2011/pdf/BEDELL_FETPresentation.pdf

BEŞE, Ertan ve Merve SEREN, “Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi”, **Polis Bilimleri Dergisi**, 2011, Cilt: 13 (3), s.123-145.

BLACK, Matthew R., “Cultural IPB, The Doctrinel Gap”, **Marine Corps Gazette**, <http://www.mca-marines.org/gazette/article/cultural-ipb>

CLINE, Lawrence E.. “Intelligence and Combatting Terrorism”, Paul Shemella (Ed.), **Fighting Back, What Governments Can Do About Terrorism**, Standford University Press, Standford, 2011.

COLL, Anna C., “Evaluating Female Engagement Team Effectiveness in Afghanistan, Honors Thesis Collection, **Paper 2**, 2012, <http://repository.wellesley.edu/thesiscollection/2>

DUYVESTEYN, Isabelle, “Hearts and Minds, Cultural Awareness and Good Intelligence: The Blueprint for Successful Counter-Insurgency”, **Intelligence and National Security**, 26: 4, 2011, p. 445-459.

GAVRIEL, Alexei, “Red, White , or Pink SA? Understanding the Need for a Holistic Approach to Culture in Military Intelligence”, **The Canadian Army Journal**, Volume 13.1, 2010, p. 72.

GEZGİN, Suat, “Haber ve Terör”, Orhan Gökçe ve Uğur Demiray (der.), **Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü**, Çizgi Kitapevi, Konya, 2004, s. 9-18.

GÜZEL, Cemal, “Korkunun Korkusu: Terörizm”, Cemal Güzel (Der.), **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2012, ss. 7-19

HOFFMAN, Randall S., “The Way Ahead: Reclaiming the Pashtun Tribes through Joint Tribal Engagement in Applications in Operational Culture”, Paula Holmes-Eber, Patrice M. Scanlon, Andrea L. Hamlen (ed.), **Applications in Operational Culture, Perspectives from the Field**, Marine Corps University Press, Quantico, VA, 2009.

JENKINS, Brian M., “International Terrorism, The Other World War”, Charles W. Kegley (Ed.), **The New Global Terrorism Characteristics, Causes, Controls**, Prentice Hall, Upper Saddle River, p. 15-26.

JOURNET, Nicolos “Kültür Nedir”, Nicolos Journet (Ed.), **Evrenselden Özele Kültür**, (çev. Yümni Sezen), İz Yayıncılık, İstanbul, 2009.

KEGLEY, Charles W., “The Characteristic, Causes and Controls of the New Global Terrorism:An Introduction”, Charles W. Kegley (Ed.), **The New Global Terrorism Characteristics, Causes, Controls**, Prentice Hall, Upper Saddle River,2003, p. 1-14.

KIPP, Jacob vd, “The Human Terrain System: A CORDS for the 21 st Century”, Juliana Geran Patton (Ed.), **Sociocultural Intelligence: A New Discipline in Intelligence Studies**, The Institute of World Politics Press, Washington, 2009, p. 144-146.

KÖSELİ, Mutlu, “Terörle Mücadelede İstihbaratın Rolü”, **Polis Bilimleri Dergisi**, 2009, Cilt:11 (2), s. 51-72.

LISTER, Charles R., "Cultural Awareness and Counterinsurgency in Afghanistan", E-International Relations Students, 2011, <http://www.e-ir.info/2011/03/11/cultural-awareness-and-counterinsurgency-in-afghanistan/>.

MASOOD, Talat, "Pakistan's Fight Against Terrorism", **Defence Against Terrorism Review**, Vol. 4, No. 1, 2012, p. 13-30.

MCCULLOUGH, Christopher, "Female Engagement Teams: Who They are and Why They do it", 2012, <http://www.army.mil/article/88366/>

MOCKAITIS, Thomas R., "Terrorism, Insurgency, and Organized Crime". Paul Shemella (Ed.), **Fighting Back, What Governments Can Do About Terrorism**, Standford University Press, Standford, 2011, p. 17.

NORDLAND, Rod, "Culture Clash With Afghanistan on Display at Briefing", **The New York Times**, http://www.nytimes.com/2012/09/07/world/asia/afghan-and-american-culture-clashes-at-center-stage.html?_r=0

OKTAY, Emel Gülden, NATO'nun Dönüşümü ve Kamu Diplomasisi'nin Artan Rolü, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 9, Sayı 34, 2012, s.25-149.

PEARS, Jessica, "War on Terrorism Requires New Intelligence Techniques", **National Defence**, 2007, <http://www.nationaldefensemagazine.org/archive/2007/August/Pages/SecurityBeat4882.aspx>

TAYLOR, Stan A., "The Role of Intelligence in National Security". Alan Collins (Ed.), **Contemporary Security Studies**, Oxford University Press, New York, 2007, s. 250.

UMUNÇ, Himmet, "Boş Hayal Peşinde: T. E. Lawrence ve Arap İsyanı Üzerine Bir Değerlendirme", **15. Türk Tarih Kongresi** – Cilt: 6, 2006, http://www.clio-history.org/fileadmin/files/clio-library/TE_Lawrence_FutileFantasy_Turkish.pdf

WARNER, Michael, "Wanted: A Definition of Intelligence", **Studies in Intelligence**, Volume:46, No:3, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol46no3/article02.html>

YALÇINKAYA, Haldun and Dilaver Arıkan Açar, "NATO Peacekeeping in Afghanistan : Expanding the Role to Counterinsurgency or Limiting it to Security Assistance", **Defence Against Terrorism Review**, Vol.2, No.2, 2009, p. 59-81.

İnternet Siteleri

FBI Resmi İnternet Sitesi, "Intelligence Defined", <http://www.fbi.gov/about-us/intelligence/defined>

Milli İstihbarat Teşkilatı Resmi İnternet Sitesi, "İstihbarat Oluşumu", <http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html#>

Raporlar

ANDERSON, Donald J., "Cultural Intelligence, Meeting Today's Demands," **Final Report**, Naval War College, 2004, p. 5-6.

Cross-Cultural Awareness, Multinational Experiment 6.0, Obj.4.3., **NATO Concept**, 2010, p. 3-99.

FRANZ, Peter, Cultural Intelligence For The Commander: A necessary ingredient, **Final Report**, Naval War College, Newport, 2005, p. 4-5.

HTS Report, AAA Commission on the Engagement of Anthropology with the Us Security and Intelligence Communities (CEAUSSIC), **Final Report On The Army's Human Terrain System Proof Of Concept Program**, Submitted To The Executive Board Of The American Anthropological Association, 2009, p.4.

Doktrinler

İngiltere'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi, çev: Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM), Polis Akademisi, Ankara, <http://www.utsam.org/images/upload/attachment/%C4%B0zleme%20Koruma%20%C3%96nleme%20Haz%C4%B1rl%C4%B1kl%C4%B1%20Olma.pdf> 2009, s.11.

Joint Doctrine Note (JDN),4/13, "Culture and Human Terrain", UK Ministry of Defence, The Development, Concept and Doctrine Centre, 2013.

Joint Publication 2-0 (JP 2-0), Joint Intelligence, 2013, p. I-1.

Joint Publication 3-07.2, "Antiterrorism", 2010, p. I-1, [http://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/JP3_07.2\(10\).pdf](http://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/JP3_07.2(10).pdf)

Summary

In this study, the idea of cultural intelligence, which is needed to provide a cultural awareness is discussed. The purpose of this study is to examine the idea of intelligence in terms of cultural factors and stress the role of cultural intelligence in defence against terrorism. Firstly, the ideas of terror, defence against terrorism, intelligence and culture are defined. Secondly, the role of cultural intelligence in defence against the terrorism is argued. Finally, a model about the gains related to cultural intelligence has been proposed.

Terrorism has become a major security problem for many countries over the time. Terrorist groups, having many different motives, have caused the death of thousands of people by performing attacks that affect the interests of the countries. Although there are many methods of combating terrorism, important point for implementing these methods is to be aware of the intent and capacity of terrorist organizations. It can be said that this is possible with an effective

intelligence. So, terrorism has become a priority task for the intelligence agencies. Therefore, active, timely and correctly gathered intelligence is needed to prevent or at least lessen the impact of terrorist attacks.

Intelligence can be defined as a product that consists of information that has been refined to meet the needs of policy makers. On the other hand, intelligence is a process through which that information is identified, collected, and analyzed. One of the most critical issues in defence against terrorism is the capacity of intelligence. The chance of success of defence against terrorism is low without true, simultaneously produced and shared intelligence. Defence against terrorism needs a comprehensive approach. As well as military power, economic, cultural, political and social forces are important for the success of defence against terrorism.

On the other hand, being aware of the cultural sensitivities play a key role in preventing the support given to terrorism. Culture is not a new topic for use in military operations. However, it can be said that the importance of culture has increased in non-combat operations after the cold war. Cultural awareness is crucial for the success of defence against terrorism. Cultural awareness is provided by cultural intelligence.

Cultural intelligence can be defined as analyzed cultural information that provides understanding of a people or nation's psychology, beliefs (such as religion), and behaviors. It helps provide understanding as to why a people act as they do and what they think. The main target of cultural intelligence is to gain hearts and minds. On the other hand, cultural intelligence is important product to be able to think globally, but act locally.

As a result, long lasting peace can be impossible if defence against terrorism is performed with only hard power. It should not be forgotten that the main aim of defence against terrorism is to win the peace as well as the war.